

Nuorten rikollisuus Suomessa – kymmenen suositusta vaikuttavaan ja oikeasuhtaiseen kriminaalipolitiikkaan

Nuorten rikollisuus on monimuotoinen ilmiö. Vakava ja toistuva rikollisuus keskittyy hyvin pieneen joukkoon nuoria, joilla on usein merkittäviä kasautuneita riskitekijöitä. Usein nämä nuoret ovat olleet viranomaisten tiedossa jo kauan esimerkiksi lastensuojelu- tai perheväkivaltailmoitusten kautta. Vaikuttava kriminaalipolitiikka edellyttää täsmällistä ongelmanmäärittelyä, lapsen oikeuksien kunnioittamista ja oikea-aikaisia, kohdennettuja toimia. Rangaistukset yksin eivät lisää yhteiskunnan turvallisuutta. Ne saattavat jossain tapauksissa pahentaa nuorten rikosaktiivista elämänpolkua – etenkin, jos rangaistuksia suunnataan laajasti ja etupäässä matalan rikosriskin nuoriin. Samalla on selvää, että myös rangaistuksilla ja pakkokeinoilla on paikkansa kaikkein vakavimman ja toistuvimman rikollisuuden torjunnassa.

Keskeiset suositukset päättäjille

1. Erotta tavanomainen nuoruusrikollisuus vakavasta rikollisuudesta

Nuoruuteen kuuluva satunnainen sääntöjen rikkominen on eri ilmiö kuin vakava väkivalta ja järjestäytynyt rikollisuus, ja nämä eri ilmiöt edellyttävät eriytettyjä ja oikeasuhtaisia politiikkatoimia.

2. Kohdista raskaimmat toimet pieneen, kaikkein rikosaktiivisimpaan ryhmään

Vakava ja toistuva rikollisuus keskittyy harvoin nuoriin. Torjunta edellyttää ensisijaisesti lastensuojelun yksilöllisiä ja intensiivisiä toimia. Vakavimmin oireilevien lasten ja nuorten rikoksiin puututaan kehittämällä lastensuojelun keinovalikoimaa, kuten laitospalveluja.

3. Huomioi ryhmät, kaveripiirit ja sosiaalinen konteksti

Nuorten rikollisuus on usein ryhmäilmiö. Pelkkä yksilökeskeinen puuttuminen on riittämätöntä. Sen sijaan tarvitaan yhteisö- ja verkostopohjaisia ratkaisuja ja toimintamalleja.

4. Tunnista sosiaalipolitiikan keskeinen rooli rikosentorjunnassa

Yhteiskuntaan kiinnittävät toimet kuten laadukas koulu, koulupoissaolojen ja -pudokkuuden ehkäisy ja nuorten työllistymismahdollisuudet ovat osa pitkäjänteistä kriminaalipolitiikkaa.

5. Ota nuoret mukaan ratkaisujen suunnitteluun

Nuoret ovat oman elinympäristönsä asiantuntijoita. Osallistaminen lisää toimien legitimitettä ja vaikuttavuutta sekä vähentää leimaamista.

6. Perusta politiikka tutkimustietoon lasten ja nuorten kehityksestä

Nuorten harkinta- ja itsesäätelykyky kehittyy pitkälle aikuisuuteen. Tässä kehitysvaiheessa myös mahdollisuudet vaikuttaa yksilöön ovat suuret. Tämä on huomioitava poliisi-, syyttäjä- ja oikeuskäytännöissä sekä palvelujärjestelmässä.

7. Muista, että lapsen oikeudet ovat keskeinen kehys myös kriminaalipolitiikassa

Alle 18-vuotiaat ovat lapsia myös silloin, kun he ovat syyllistyneet rikoksiin. Pohjoismaisessa oikeuskäytännössä lapsia ja nuoria kohdellaan erityisryhmänä, ja heidän oikeuksiensa turvaaminen ohjaa myös rikoksiin reagoimista sekä rajoittavien toimenpiteiden käyttöä.

8. Tunnista uhrin ja tekijän päällekkäisyys sekä pakotettu rikollisuus

Monet rikoksia tekevät nuoret ovat itse väkivallan ja hyväksikäytön uhreja. Näissä tapauksissa vastuun tulee ulottua myös lapsia hyväksikäyttäviin henkilöihin.

9. Varmista, että seuraamukset ovat nopeita ja varmoja

Rikosseuraamusten kohdalla niiden varmuus ja nopeus ovat olennaisia. Pitkät prosessit heikentävät vaikuttavuutta, erityisesti lasten kohdalla. Lapsen näkökulmasta hidas seuraamus on vaikea yhdistää itse tekoon.

10. Siirry projekteista pysyviin monialaisiin rakenteisiin

Suomalainen kriminaalipolitiikka perustuu tällä hetkellä liikaa lyhyisiin hankkeisiin. Tarvitaan systemaattisia ja pysyvästi rahoitettuja, yhteisölähtöisiä ja monialaisia toimintamalleja, joiden vaikuttavuutta arvioidaan systemaattisesti. Poliisin systemaattinen ennalta estävä työ yhteistyössä muiden viranomaisien kanssa tulee turvata.

Johtopäätös

Vaikuttava nuoria koskeva kriminaalipolitiikka suojelee lapsia, kohdentaa raskaat toimet harvoin ja vakaviin rikoksiin syyllistyneisiin ja ehkäisee rikollisuutta pitkäjänteisesti. Turvallinen yhteiskunta rakentuu oikea-aikaisesta tuesta, ei varhaisesta rankaisemisesta. Sovellettavien toimenpiteiden tulee perustua tutkittuun tietoon ja pitkäjänteiseen kehittämiseen.

Suomen tilanne lyhyesti

- Valtaosa nuorten rikoksista on lieviä, erityisesti omaisuusrikoksia ja lievempää väkivaltaa. Useimmat nuoret eivät tee rikoksia toistuvasti.
- Vakava väkivalta on harvinaista alaikäisten keskuudessa, ja henkirikokset sekä ampuma-aserikokset ovat Suomessa pääosin aikuisten tekemiä.
- Toistuva ja vakava rikollisuus kasautuu pienelle joukolle nuoria, joilla on usein taustalla mielenterveysongelmia, vahingollisia lapsuusajan kokemuksia, perheväkivaltaa, koulukiinnittymisen puutetta ja varhaista päihteiden käyttöä.
- Prosessit ovat hitaita: rikosprosessit nuorten kohdalla kestävät usein pitkään, mikä heikentää seuraamusten kasvatuksellista ja ehkäisevää vaikutusta.
- Palvelujärjestelmä on pirstaleinen: erityisesti päihde- ja mielenterveyspalvelut alaikäisille ovat riittämättömiä, ja vastuu kasaantuu lastensuojelulle. Palveluista puuttuu usein rikoserityinen osaaminen.
- Monialaisia malleja, kuten Ankkuri, on käytössä, mutta niiden toteutus ja intensiteetti vaihtelevat alueellisesti ja mallien välillä. Lisäksi niiden vaikuttavuus ja kohdentuminen on epäselvää kaikkein vakavimman rikollisuuden kohdalla.

Vertailu muihin Pohjoismaihin ja Viroon

- **Viro** on toteuttanut lapsen oikeuksiin perustuvan kokonaisuudistuksen, jonka tavoitteena on estää riskissä olevien lasten ajautuminen rikosoikeusjärjestelmään ja minimoida lasten vankeusrangaistukset. Nuorisorikollisuus on vähentynyt merkittävästi, ja prosessit ovat nopeita ja yksilöllisiä. Alaikäisten vankeus on

käytännössä lähes nollassa ja myös ehdollisen valvonnan käyttö on erittäin vähäistä. Näiden onnistumisten pohjalta Viro on laajentanut lähestymistapaansa koskemaan myös nuoria aikuisia aina 29 ikävuoteen asti, ja tuomioistuimet voivat soveltaa nuorille tarkoitettuja seuraamuksia 18–21-vuotiaisiin.

- **Ruotsi** on viime vuosina siirtynyt selvästi repressiivisempään suuntaan. Rikosoikeudellisen vastuun ikärajaa ollaan laskemassa, vaikka tutkimusnäyttö ei tue ratkaisua ja kriittiset äänet, myös rikosten uhrien omaisilta, korostavat ennaltaehkäisyn tarvetta.
- **Tanska** on kokeillut ikärajan alentamista, mutta tutkimusten mukaan uudistus ei ole vähentänyt rikollisuutta. Päinvastoin, vaikutukset olivat osin kielteisiä: uudistuksen piiriin kuuluneet 14-vuotiaat syyllistyivät useammin uusiin rikoksiin, ja heidän koulumenestyksensä heikkeni.
- **Islanti ja Norja** painottavat monialaista yhteistyötä, yhteisölähtöisiä ratkaisuja ja perheväkivallan torjuntaa osana nuorisorikollisuuden ehkäisyä.

Yhteinen pohjoismainen havainto: vakava nuorisorikollisuus liittyy lähes poikkeuksetta kasautuneisiin sosiaalisiin ongelmiin, eikä sitä voida ratkaista poliisitoimin yksin.

Helsingissä, 11.2.2026

Natalia Ollus, johtaja, Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti (HEUNI)

Kimmo Nuotio, johtaja, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti (Krimo)

Julia Korkman työelämäprofessori (Åbo Akademi), erikoissuunnittelija, HEUNI

Apulaisprofessori Markus Kaakinen, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti

Lisätietoa suosituksista ja yhteystiedot

Nämä suositukset pohjautuvat Euroopan kriminaalipolitiikan instituutin (HEUNI) ja Hanaholmenin lokakuussa 2025 järjestämään asiantuntijaseminaariin *Youth criminality in the Nordics: What works?* Seminaariin osallistui tutkijoita ja käytännön asiantuntijoita kaikista Pohjoismaista sekä Virosta. Seminaarissa tarkasteltiin nuorten rikollisuuden ehkäisyä ja siihen puuttumista tutkimusnäytön ja käytännön kokemusten pohjalta. Seminaarin puheenvuorot ovat katsottavissa osoitteessa:

https://youtube.com/playlist?list=PLcqZ2EJkaCeKN9CCIXWPoQCW_UMJY7ILD&si=fErXgF0N-aw378Vf

Pohjoismainen asiantuntijaryhmä valmistelee parhaillaan englanninkielistä yhteissuositusta, joka julkaistaan lähiaikoina. Tässä esitetyt suositukset perustuvat kyseiseen julkaisuun.

Lisätietoja: markus.kaakinen@helsinki.fi; +358 294120878 sekä julia.korkman@om.fi; +358 40 5092383